

SREDNJEVEŠKO CELJE / MEDIEVAL CELJE

(ur./ed. Mitja Guštin), *Archaeologia Historica Slovenica* 3, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana 2001, 287 strani.

V začetku tega leta se je publikacijam, ki obravnavajo srednjeveško obdobje pridružila obsežna monografija, ki je rezultat dela in povezave treh zavodov, ki delujejo na Celjskem. V Celju od leta 1996 deluje izpostava Centra za srednjeveške in novoveške študije Oddelka za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Center, katerega vodja je red. prof. ddr. Mitja Guštin, je bil ustanovljen z namenom, da pospeši razvoj arheologije mlajših obdobij in spodbudi obdelavo in objavo gradiva, ki je pozabljeno ležalo v muzejskih depozitih.

Arheološke raziskave Starega gradu in Knežjega dvora v Celju so v zadnjih dvajsetih letih prinesle več ton srednjeveškega gradiva in zato je razumljivo, da je Center svojo prvo izpostavo osnoval v Celju. Že od začetka je svoje delovanje povezal s Pokrajinskim muzejem Celje in Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Celje. V okviru projekta Celjski knezi je Zavodu pomagal pri urejanju in dokumentiranju izkopanega gradiva, z muzejem pa je sodeloval pri pripravi simpozija in razstave Grofje Celjski. Kljub nerednemu ter skromnemu financiranju in brez redno zaposlenih sodelavcev je delo v prostorih celjske izpostave teklo nemoteno. Ob pomoči kolegov iz Pokrajinskega muzeja Celje je bil s sodelavci iz programa javnih del zrisan del arheološkega gradiva z izkopavanj obeh gradov in z različnih lokacij v mestu. Tako je bil sredi lanskega leta pripravljen obsežen katalog, ki je nadgradil delo, začeto ob razstavi Grofje Celjski.

Zbrano gradivo je objavljeno v tretji knjigi serije *Archaeologia Historica Slovenica*, ki je pod naslovom *Srednjeveško Celje / Medieval Celje* izšla leta 2001. K obdelavi zbranega materiala je urednik knjige, prof. ddr. Mitja Guštin, pritegnil številne domače in tuje sodelavce, strokovnjake za posamezna področja materialne kulture.

Keramično gradivo je predstavljeno v več člankih. Sauro Gelichi in Mitja Guštin sta zbrala keramiko španske proizvodnje (*Keramika španske*

proizvodnje iz Slovenije / Ceramiche di produzione spagnola dalla Slovenia). Dve skledici s posvetilom Mariji, napisanim v gotski minuskuli, ki sta bili odkriti med izkopavanji na dvorišču Knežjega dvora v Celju, sta vzpodbudili avtorja, da sta zbrala in ovrednotila vso keramiko s slovenskih najdišč, ki je nastala v španskih delavnicah. Pot do naših odjemalcev je vodila preko Benetk in s posredovanjem beneških trgovcev.

Radovan Cunja je proučil italijansko pozno-srednjeveško in renesančno keramiko iz Celja (*Italijanska majolika iz Celja / Maioliche italiane da Celje*). Uvožena okrašena italijanska lončeni- na je med celjskim gradivom dokaj skromno zastopana, kar pomeni, da je to posodje predstavlja- jo luksuzen izdelek. To pa pomeni, da je bilo do- stopno le premožnejšim slojem, predvsem plemstvu in meščanstvu, kar potrjujejo tudi arheološki konteksti, v katerih je bilo to gradivo naj- deno.

Zanimive keramične čaše, okrašene s pečati, je raziskoval Mitja Guštin (*Celjske čaše / Die Tonbecher von typ Celje*). Njihovo razprostranjenost sledimo po vsej Sloveniji, najštevilneje pa so zaenkrat zastopane med srednjeveškim gradivom Ljubljane in Celja. Posebnost teh lončenih izdelkov so pečati različnih oblik, velikosti in motivov, s katerimi so lončarji okrasili površino. Pri tem so svoji domišljiji pustili prosto pot tako pri izdelavi pečatov kot njihovi uporabi, saj se na nekaterih izdelkih pojavlja tudi po pet različnih tipov pečatov.

Isti avtor predstavlja tudi *Pečnice z grbom grofov Celjskih / Stove Tiles with the Celje Family Coat of Arms*, ki jih hranijo muzeji v Celju, Beogradu in Budimpešti, med njimi je ohranjena tudi pečnica s simbolom Zmajevega reda. V članku *Mesto Celje leta 1487 v besedilu Paola Santonina / Die Stadt Cilli im Text von Paolo Santonino aus dem Jahre 1487* primerja Celje, kot ga je videl Paolo Santonino, s sodobnim mestom.

Da so člani rodbine Celjskih pustili svoje sledi širom Evrope, potrjuje članek Jána Vavruša, ki predstavlja palačo Barbare Celjske v Trenčínu na Slovaškem (*Palača Barbare Celjske na gradu Trenčín / Palace of Barbara from Celje at the Trenčín Castle*). Andrej Šemrov govori o novcih Celjanov, ki jih hranijo zbirke po Evropi (*Novci celjskih grofov (knezov), Friderika II. in Ulrika II. / Die Münzen der Grafen (Fürsten) von Cilli, Friedrichs II. und Ulrichs II.*). V obsežno zasnovanem

prispevku s primerjalno analizo pečatov obravnava značilnosti kovanja Celjskih in odgovarja na stare očitke o ponarejevanju. Zaradi majhnega števila ohranjenih novcev na koncu zapiše, da so bili verjetno podvrženi namenskem izbrisu spomina (*damnatio memoriae*), ki so ga izpeljali njihovi večni tekmeči Habsburžani.

Irena Lazar objavlja raznoliko in zanimivo zapuščino srednjeveškega stekla iz Celja (*Srednjeveško steklo iz Celja / Medieval Glass from Celje*). Kvalitetni stekleni izdelki so bili del materialne kulture Celjanov že od konca 14. stoletja dalje, med njimi pa posebej izstopajo izdelki iz severnoitalijanskih delavnic, kelih z naslikanim grbom, ki je bil verjetno izdelan po naročilu bogatega posameznika, ter slikani okni iz cerkvice na Dreveniku.

Rezultati večletnih arheoloških raziskav na dvorišču Knežjega dvora v Celju pa so prvič strnjeno prikazani v članku Roberta Krempuša (*Arheološke raziskave Knežjega dvora v Celju / Archäologische Forschungen im Fürstenhof in Celje*). Poleg bogatih arheoloških ostalin iz rimske dobe avtor natančno predstavlja posamične faze v razvoju gradu in jih nazorno prikaže s tlorisi in tudi v rekonstrukciji.

Velik del monografije je namenjen katalogu gradiva z različnih najdišč v Celju. Le-ta so za uvod opisana v članku Irene Lazar (*Arheološke raziskave srednjega in novega veka v Celju / Archaeological Research of the Medieval and Modern Age in Celje*) in dopolnjena s karto ter pregledom dosedanjih objav. Katalog kovinskih najdb so pripravili Fabrizio Bressan, Mitja Guštin in Bojana Komplet, keramiko pa Mitja Guštin, Mirjam Jezeršek in Nataša Prošek. Risbe gradiva so izdelale Katarina Batagelj, Andreja Izlakar in Jerneja Kobe. Tisk sta omogočila Center za srednjeveške in novoveške študije Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Mestna občina Celje.

Knjiga je izšla ob 550-letnici mestnih pravic Celja (1451-2001) in peti obletnici delovanja Izpostave v Celju. Monografija *Srednjeveško Celje* je večjezična, saj je njen namen približati srednjeveško zapuščino Celja in Slovenije tudi strokovni javnosti v Evropi. Skupaj s publikacijami o družini Celjskih postavlja Celje med tista redka mesta, ki imajo svojo srednjeveško dediščino zbrano in objavljeno v bogatih monografijah.

Irena Lazar

KO PONOVRNO PRITEGNE TUDI POLITIČNA ZGODOVINA

Andrej Rahten. *Slovenska Ljudska Stranka v beograjski skupščini: Jugoslovanski klub v parlamentarnem življenju Kraljevine SHS 1919-1929*. Založba ZRC. Ljubljana 2002. 168 strani.

Morda se bo komu naslov pričujočega poročila zdel nekoliko neobičajen, vendar se mi zdi, da po desetletju, ko si velik del bralstva še vedno ni popolnoma opomogel od prevelikih odmerkov politične zgodovine iz časov rajne države, velja posebej opozoriti na knjigo, ki jo v historiografiji, pogosto zaznamovani s suhoparnostjo (predvsem so v njej »manjkali« ljudje) in posledično manjšo privlačnostjo za bralce, poleg visoke znanstvene ravni odlikuje tudi zelo dobra berljivost. Predvsem vzpon in uveljavitev t.i. zgodovine »malih ljudi« v preteklih letih navaja na misel, da so se bralci očitno že preobjedli kongresov, plenarov in podobnih »zgodovinskih« (in nena zadnje *predvsem* političnih) dogodkov, zato se tovrstnemu zgodovinopisju obetajo boljši časi.

S študijo, ki jo kronološko zamejita razpad habsburške monarhije na eni in razglasitev diktature v Kraljevini SHS na drugi strani, Andrej Rahten bralcu namreč spretno in privlačno omogoči vpogled v desetletje delovanja na jugoslovanskem političnem prizorišču (in v njegovem zakulisju) tedaj najmočnejše politične sile na Slovenskem, Slovenske ljudske stranke. Seveda ne spregleda tudi njene vloge v Jugoslovanskem klubu. Čeprav se monografija opira na nekatera standardna dela o obravnavanem obdobju, jo kljub sintetičnemu zaobjemu precej burnega in dogodkov polnega desetletja še vedno oblikujejo in ji dajejo ton predvsem številni navedki iz časopisja, avtobiografskih zapisov in zapisnikov skupščinskih zasedanj. Takó avtor ob upoštevanju vseh političnih taborov najprej omogoči akterjem samim, da - gledano s historične perspektive - poustvarijo tok dogodkov; na ta način si skozi njihove lastne besede in poteze bralec ustvari tudi podobno ljudi, ki so omenjeni tok usmerjali.

Slovenska Ljudska stranka v beograjski skupščini sicer predstavlja tretjo v nizu obsežnejših študij, ki so nastale v okviru avtorjevega sistematičnega preučevanja te stranke. V prvi monografiji,